

NATURALIT

JUODOJO GANDRO IR PLĖŠRIŲJŲ PAUKŠČIŲ VALSTYBINIO MONITORINGO VYKDYMAS

**MOKYMAI SAUGOMŲ
TERITORIJŲ SPECIALISTAMS**

Lekt. Dr. Rimgaudas Treinys

**Juodojo gandro ir plėšriųjų paukščių ekologijos,
biologijos ir elgsenos dėsningumai,
aktualūs stebėjimui**

NATURALIT

Žinių apie rūšis svarba monitoringo vykdymui

- Plėšriųjų paukščių populiacijų įvertinimui reikia:
 - Identifikuoti rūšies individus stebėjimo metu
 - Vertinant elgseną lokalizuoti / surasti lizdavietes
- **Problematika**
 - Sunku surasti visus lizdus
 - Interpretacijos aspektas nustatant menamas lizdavietes

Svarbu – žinios apie rūšį, jos ilgametį pasiskirstymą teritorijoje

NATURALIT

Svarbiausi aspektai, aktualūs monitoringui

- Vietos populiacijos struktūra
- Individų amžius
- Metiniai populiacijos svyravimai
- Veisimosi fenologija
- Prieraišumas buveinei
- Individualių teritorijų dydis
- Teritorinė elgsena
- Grobio paieškos elgsena

NATURALIT

Apskaitos – pradinė ir svarbiausia dalis

- Plėšrieji lengvai būdinami iš arti, požymiai aiškūs

- Būtina identifikuoti **ir toli** esančius individus

NATURALIT

Apskaitos – pradinė ir svarbiausia dalis

- Optimalu jei registruojami apskaitos sektoriaus mator
 - **4 km** jūrinis erelis
 - **3 – 3,5 km** juodasis gandras
 - **3 km** mažasis erelis rėksnys, žuvininkas
 - **2 – 2,5 km** juodasis peslys
 - **1,5 – 2 km** vapsvaėdis

NATURALIT

Populiacijos struktūra

- Gyvybingą vietinę populiaciją sudaro skirtingo reprodukcinio / teritorinio statuso individai

„Porų skaičius“ nustatomas monitoringo metu

Perinčios poros

+

Teritorinės
poros

+

Pavieniai
teritoriniai
individai

+

Neteritoriniai
ad ir imm

Populiacijos struktūra

- Vidutiniškai ~ 60-65% porų yra sėkmingos;

Sėkmingos poros

Aut. V. Knyva

Nesėkmingos
poros /
teritorijos

NATURALIT

Aktualu - individų amžius

- Plėšrių paukščių 3 – 4 metų brendimo laikas
- Nesubrendę individai laikosi rūšiai tinkamose buveinėse
- Kai kurių rūšių imm. sunkiai skiriasi nuo ad.
- Jauni vapsavėdžiai ir žuvininkai lieka Afrikoje

ad.

Imm.

Aut. B. Belchev

NATURALIT

Aktualu - individų amžius

- „Sėslūs“ imm. individai per apskaitą gali būti palaikyti teritoriniais / poromis

NATURALIT

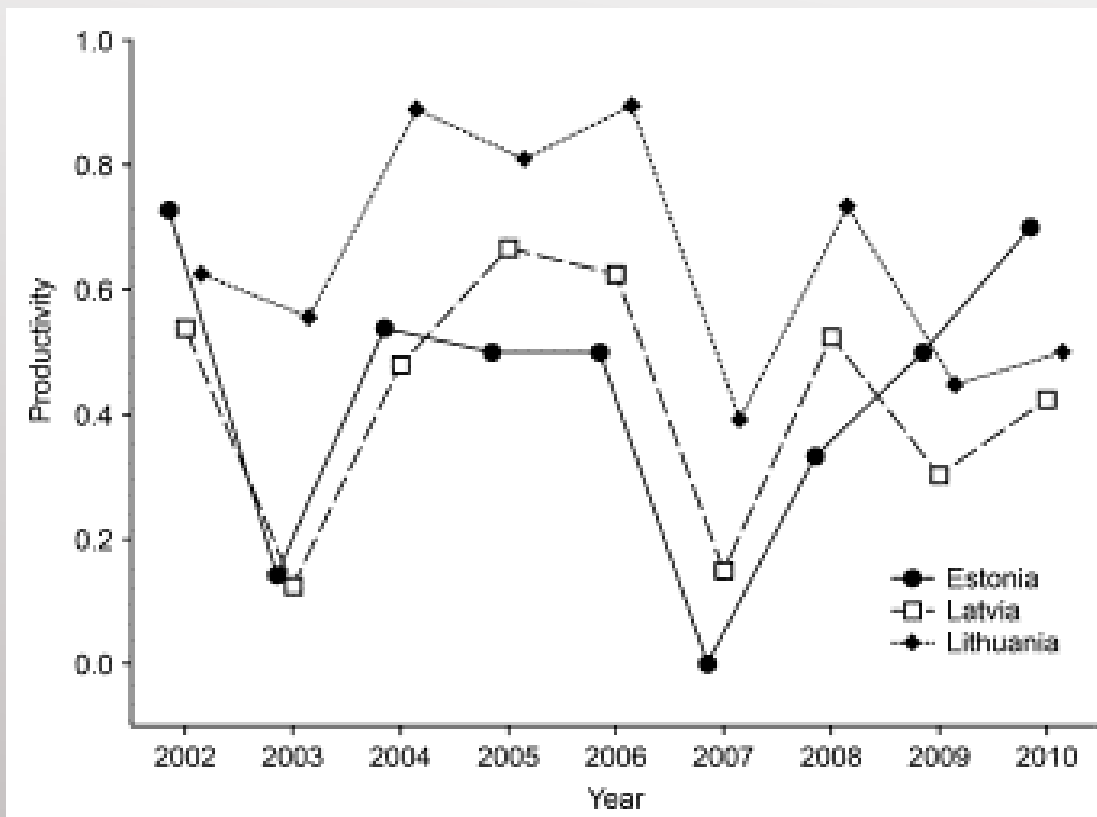

Populiacijos metiniai svyravimai

- Nepalankiu sezonu mažai sėkmingų porų (~ 10 – 40%)

Sėkmingos
poros

Nesėkmingos
poros / teritorijos

NATURALIT

Populiacijos metiniai svyravimai

- Sėkmingų ir nesėkmingų porų elgsena skiriasi
- Kai nėra jauniklių, neneša grobio į lizdą
- Nesėkmingas poras sunku skaičiuoti, lokalizuoti lizdus

Aut. V. Knyva

NATURALIT

Populiacijos metiniai svyravimai

- Kai kurių rūšių nesėkmingų porų individai mažai aktyvūs
 - pvz., mažasis erelis rėksnys (retai matomas per apskaitas)
 - Nesimato visai, jei palieka teritoriją po nesėkmingo perėjimo
- Kai kurių rūšių nesėkmingų porų individai kur kas aktyvesnis nei su vadomis
 - vapsvaėdis (daug laiko ore, dažni teritoriniai skrydžiai)
 - Juodasis gandras (dažniau matomas per apskaitas, jei laikosi teritorijoje)
 - Jūrinis erelis (kartais būna labai aktyvūs, daug sklando, kleketuoja)

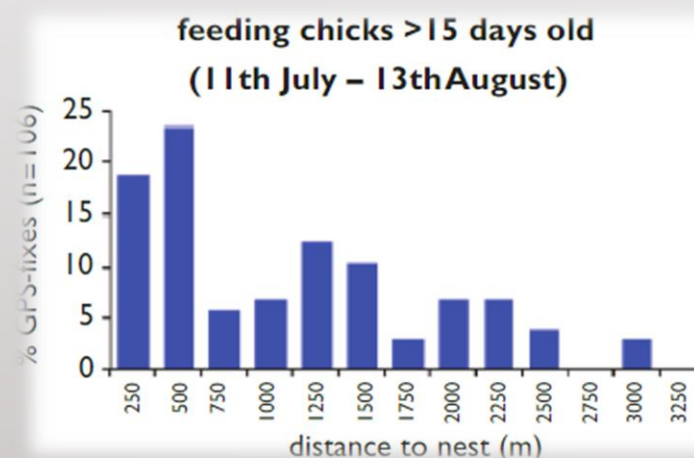
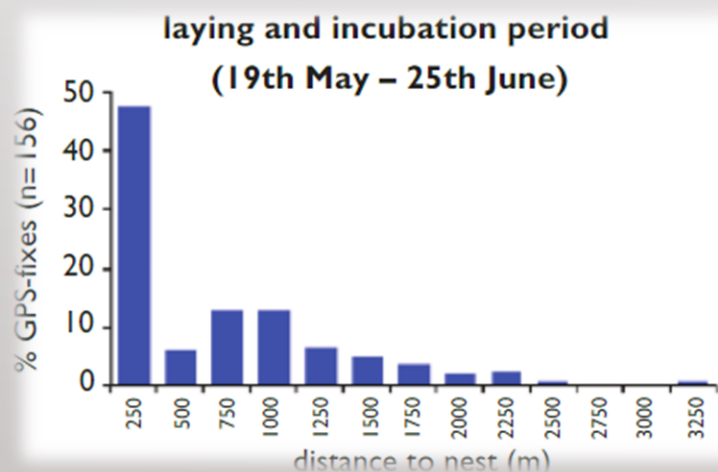

NATURALIT

Veisimosi fenologija

- Skraidymo aktyvumo pikai ir atstumai nuo lizdo nepastovūs sezono metu

Vapsvaėdžio aktyvumas: Ziesemer and Meyburg 2015

NATURALIT

Veisimosi fenologija

- Prieš inkubaciją aktyvumas priklauso nuo rūšies, poros narių
 - Pvz., mažasis erelis rėksnys aktyvus sugrįžęs į lizdavietes
 - Pvz., vapsvaėdis mažai matomas

NATURALIT

Veisimosi fenologija

- Inkubacijos metu registracijos sudėtingumas priklauso nuo rūšies
 - Lengviau registruojamos rūšys, kurių patinai maitina pateles

- Sudėtingiau stebėti rūšis, kurių patinai keičia pateles perėjimo metu

NATURALIT

Veisimosi fenologija

- Optimalus aktyvumas jauniklių maitinimo metu
- Nepalankiais rūšiai metais – gali būti kritiškai mažas aktyvumas šiuo metu

Aut. E. Kavaliauskas

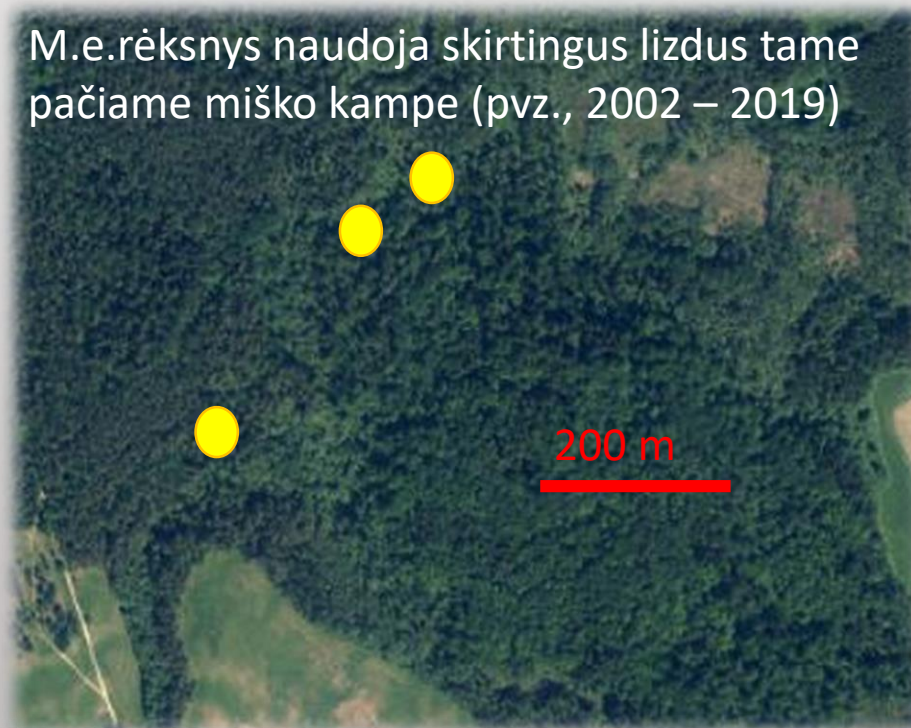
Prierašumas buveinei

- Ilgai gyvenantys individai užima teritorijas ilgam laikui
- Vienos rūšys naudoja ilgai tuos pačius lizdus
- Kitos rūšys – keičia lizdus nedidelėje toje pačioje miško vietoje

Juodas gandras –
dešimtmečiais
gali naudoti tą patį lizdą

M.e.rėksnys naudoja skirtingus lizdus tame
pačiame miško kampe (pvz., 2002 – 2019)

NATURALIT

Prierašumas buveinei

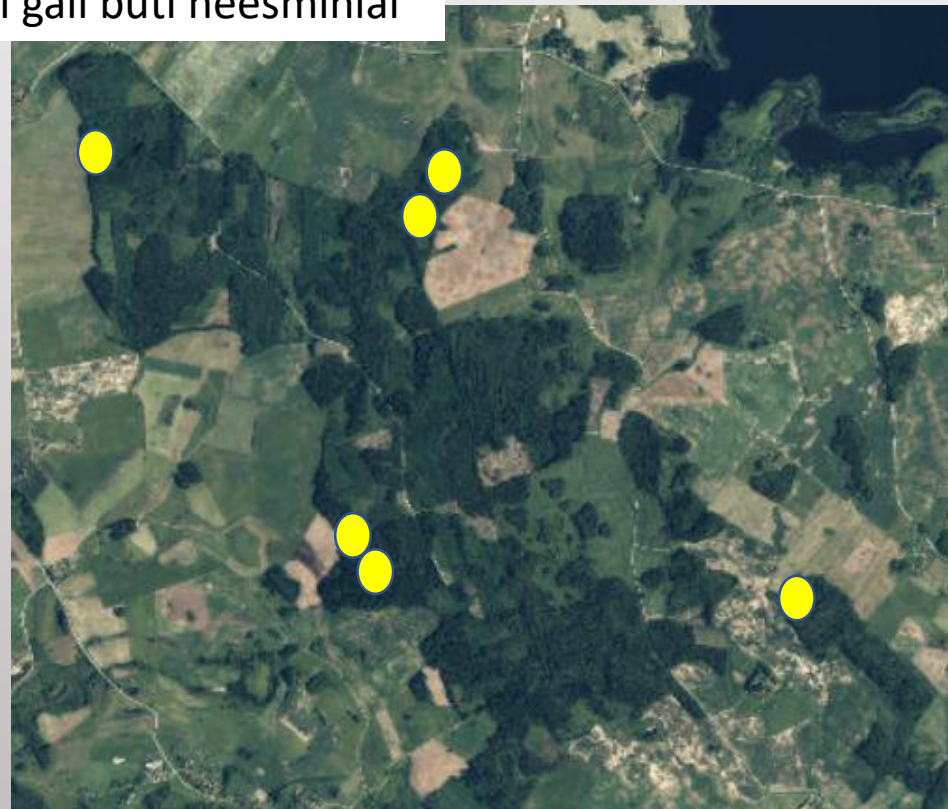
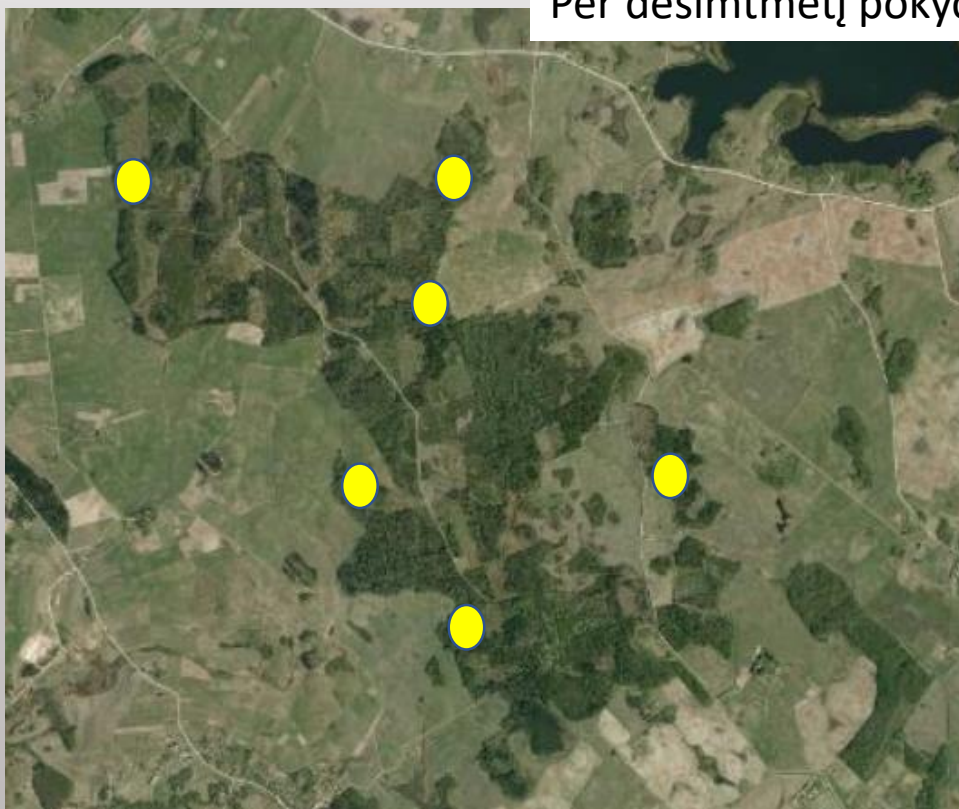
- Plėšriųjų paukščių porų pasiskirstymas teritorijoje metai iš metų – lėta dinamika
- **Ilgamečiai stebėjimai toje pačioje teritorijoje vykdomi tų pačių specialistų – akumuluoja patirtį ir palengvina porų skaičiaus nustatymą!**

NATURALIT

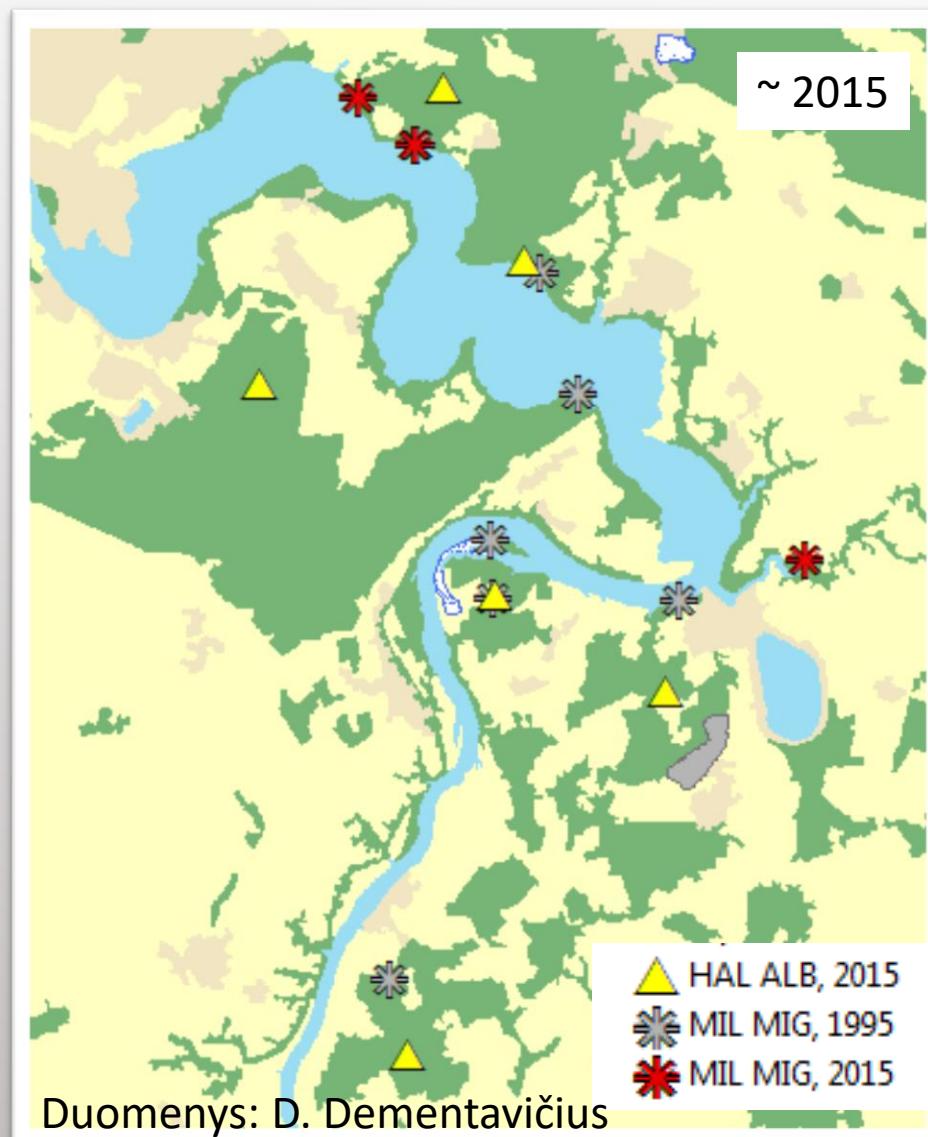
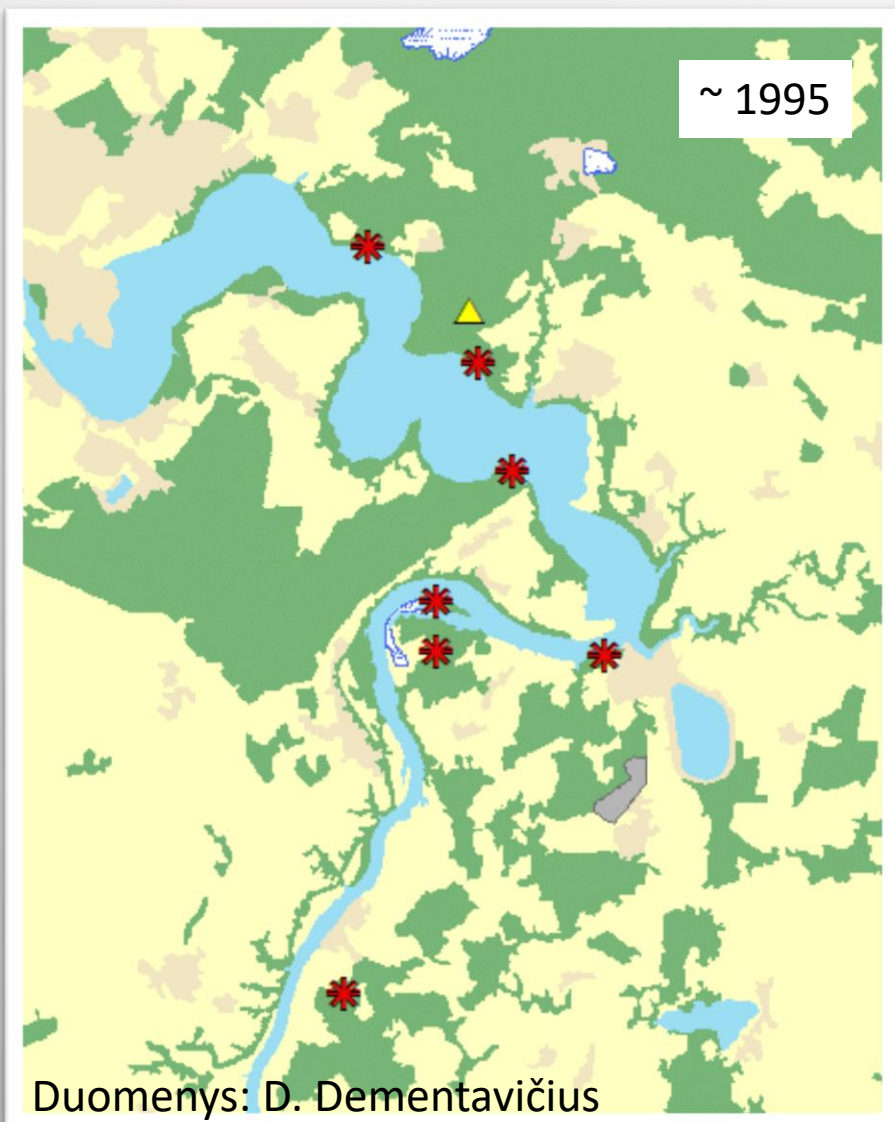

Per dešimtmetį pokyčiai gali būti neesminiai

Prierašumas buveinei

- Galimi ir ženklūs vietos populiacijos pokyčiai

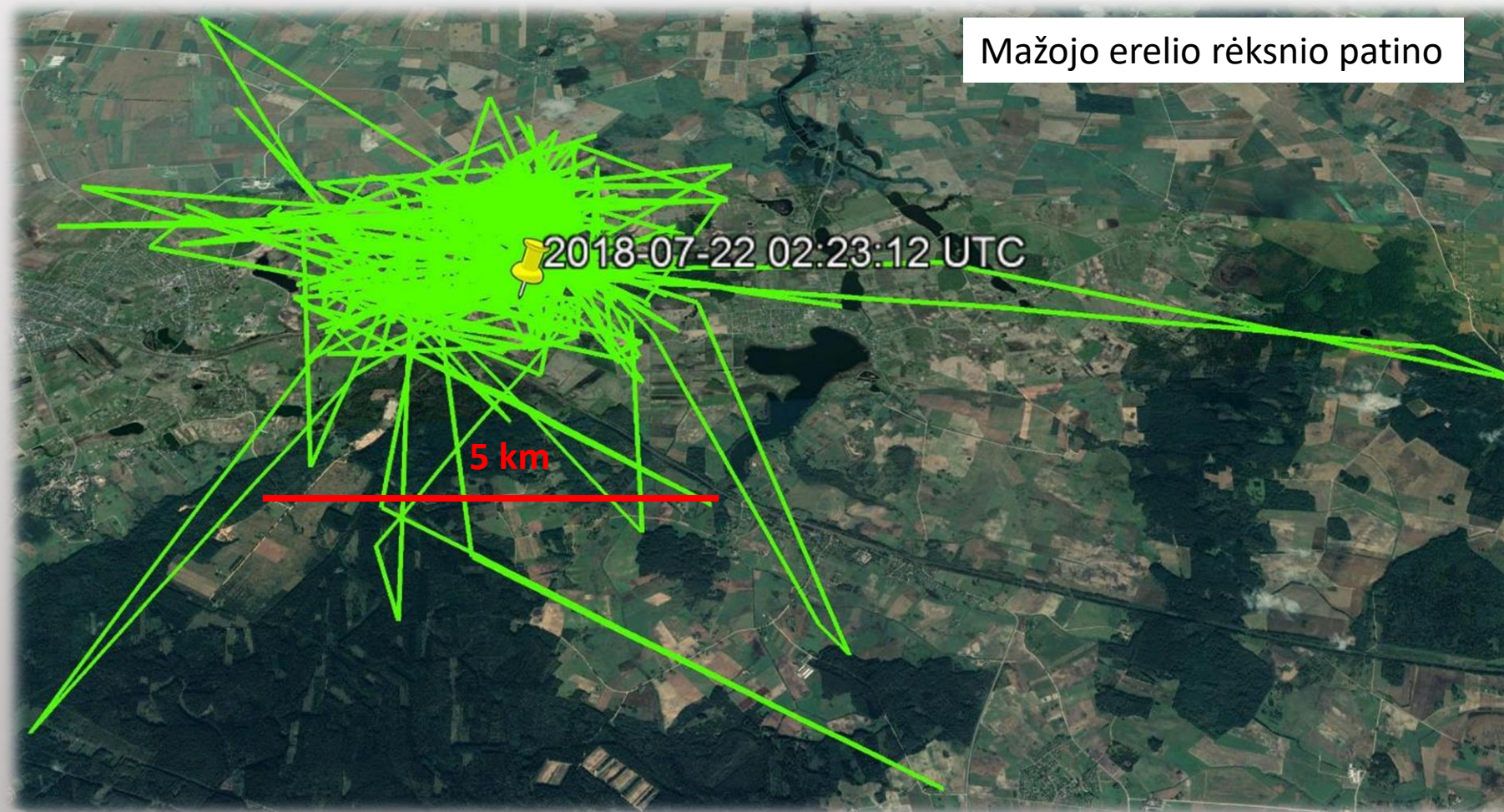

NATURALIT

Individualių teritorijų dydis

- **Universalu - naudoja dideles teritorijas, skrenda toli nuo lizdo**

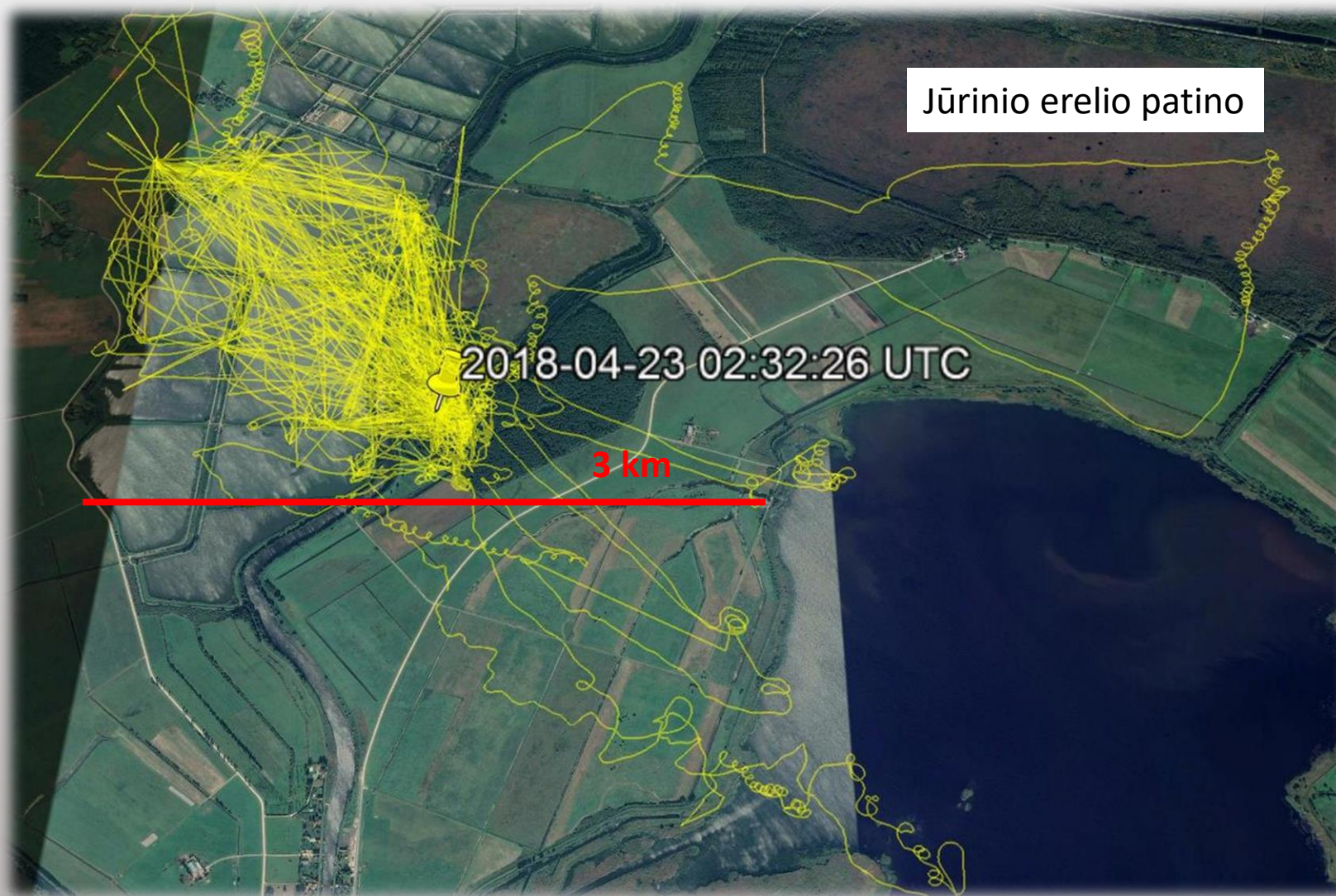

NATURALIT

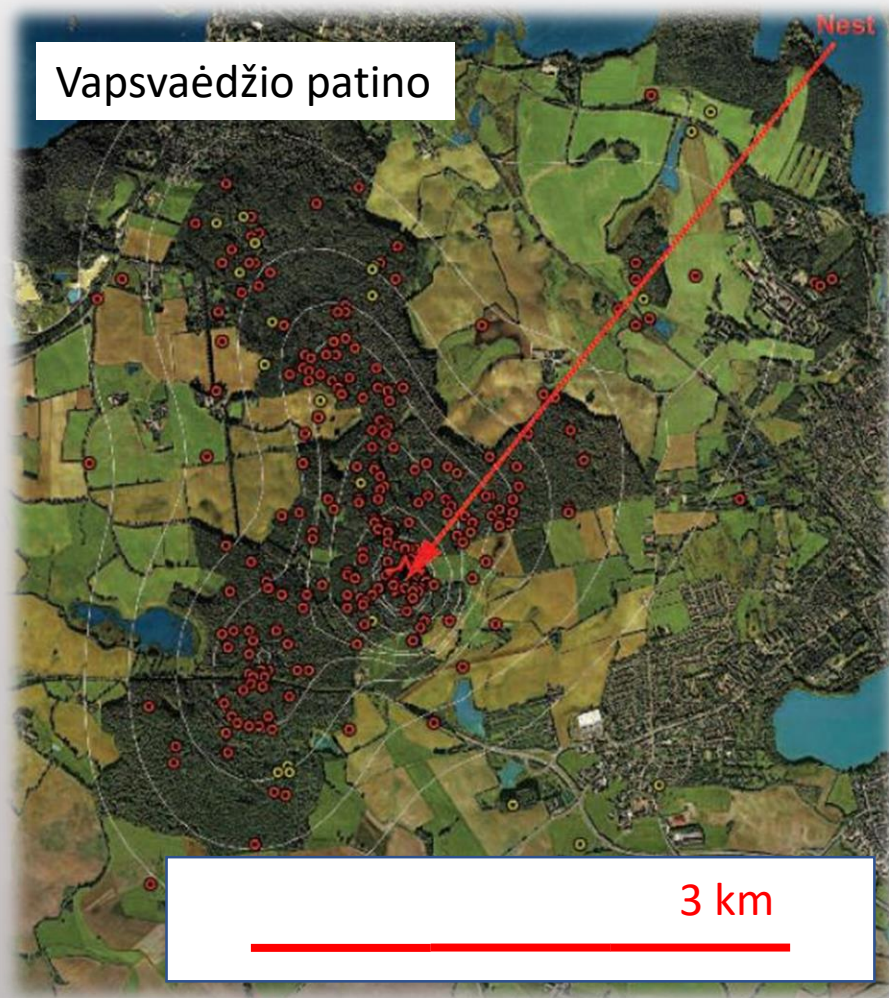
Individualių teritorijų dydis

- Universalu - naudoja dideles teritorijas, skrenda toli nuo lizdo

Individualių teritorijų dydis

- Universalu - naudoja dideles teritorijas, skrenda toli nuo lizdo

Vapsvaėdžio aktyvumas: Ziesemer and Meyburg 2015

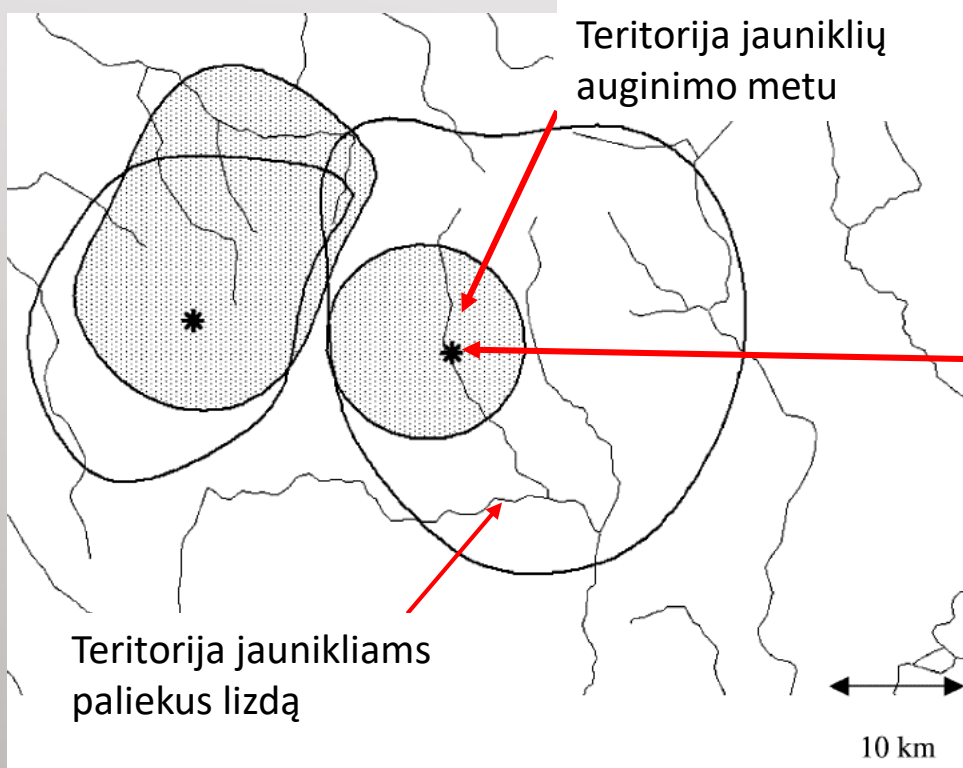
NATURALIT

Individualių teritorijų dydis

- Žuvininas ir juodasis gandras gali skristi **> 10 km** reguliariai

Dviejų juodojo gandro patinų

NATURALIT

Individualių teritorijų dydis

- Veisimo periodo trukmė ~ 900 h tinkamų stebėti
 - 3 apskaitos / sezoną = 9 h arba **tik ~ 1%**
 - Didelės individų teritorijos ir trumpas stebėjimo laikas – esminiais aspektais monitoringo kokybei
-
- Apskaitos monitoringo sistemoje – ypač jautri atliekamų stebėjimų kokybei dėl oro sąlygų, sezono laiko, apskaitos procedūros, stebėto kompetencijos

NATURALIT

Teritorinė elgsena

- Kai kurie elgsenos elementai specifiniai tam tikrai rūšiai
- Padeda identifikuoti rūšį esant dideliam atstumui, blogam apšvietimui
- Padeda nustatyti porų / teritorijų skaičių
- Padeda nustatyti potencialias lizdaviečių vietas

NATURALIT

Teritorinė elgsena

- Jauni, nesiveisiantys, teritorijų neužėmę individai paprastai nerodo teritorinės elgsenos
- Paprastai stebima teritorinė elgsena kai individualiose teritorijose / lizdavietėse pasirodo gentainai, konkurentai
- Mažo vidrūšinio tankumo teritorijose teritorinis elgesys retas

NATURALIT

Teritorinė elgsena

- Vapsvaēdis – „ploja“ sparnais skrisdamas tiese linija ar negilia banga
- Specifška tik šiai rūšiai
- Būdinga visu sezonu
- Apibūdinti paukštį galima 2 km ar net daugiau pagal šią elgseną

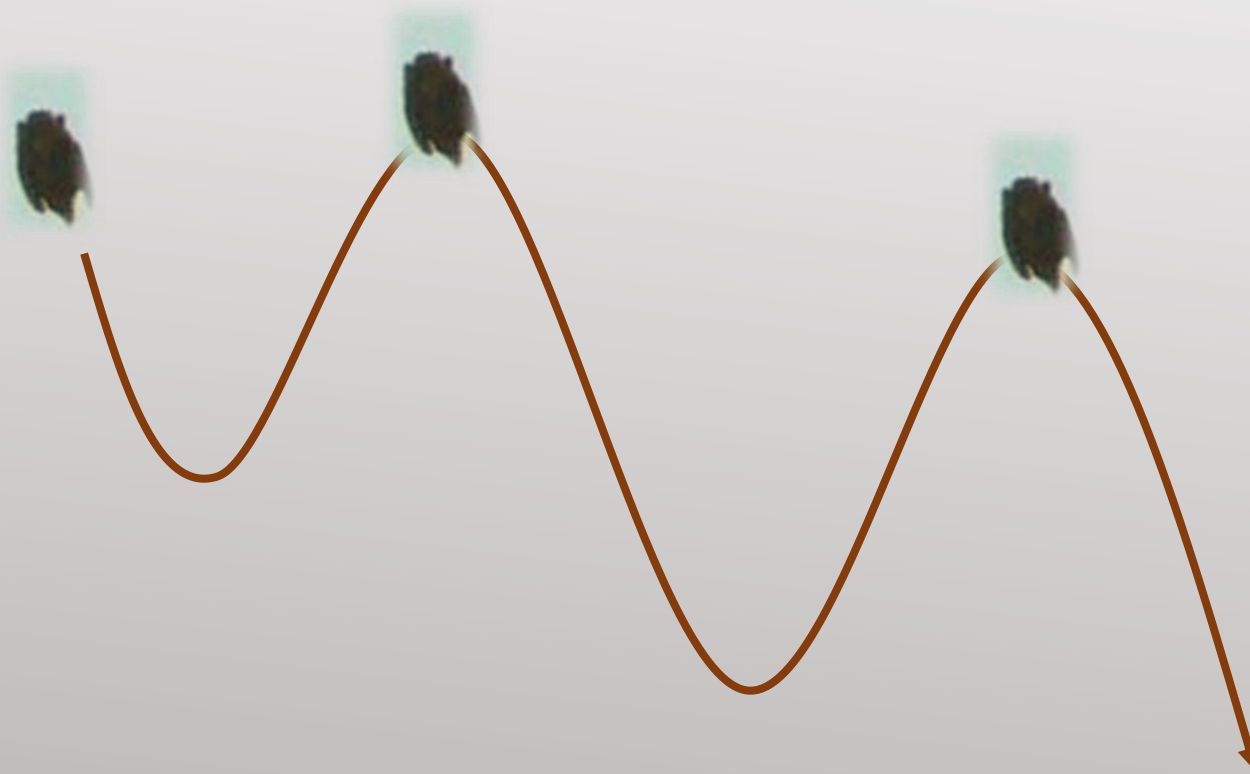

NATURALIT

Teritorinė elgsena

- Gilus bangavimas neriant žemyn galva – mažasis erelis rėksnys, suopis
- Dažnai klyksi tuo metu
- Rėksnys tankiai „virpina“ sparnus, suopis to nedaro
- Virpina bangavimo pikuose, skrisdamas tiesia linija, lydėdamas kitą erelį

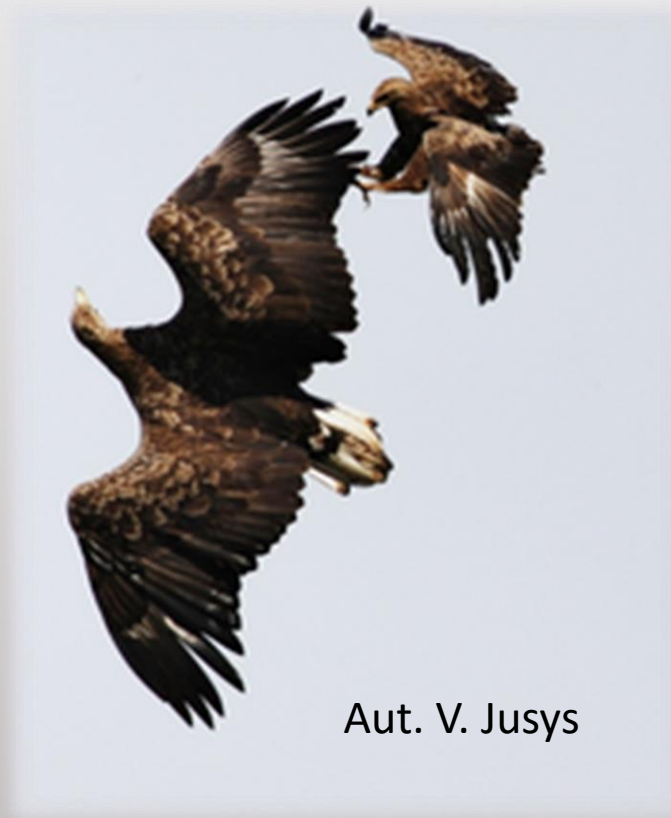

NATURALIT

Teritorinė elgsena

- Atakavimas, pikiravimas, persekiojimas stambesnių plėšrūnų
- Iš toli galima identifikuoti mažesnę rūšį pagal santykį su stambesni, lengviau apibūdinamu paukščiu

NATURALIT

Teritorinė elgsena

- Skraidymas nuleistomis kojomis – teritorinis elgesys
- Juodas gandras
- Jūrinis erelis – nuleistos kojos + kleketavimas
- Jūrinis erelis – kleketavimas tupint

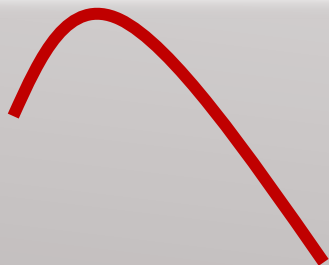
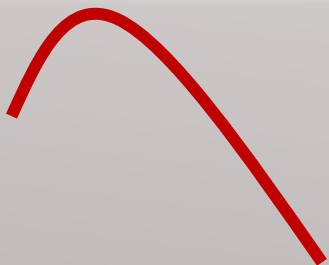

NATURALIT

Grobio paieškos elgsena

- Rūšiai tipiškas grobio medžioklės būdas – tinkamas požymis esant nepalankioms apibūdinimo sąlygoms
- Svarbu medžioklės aukštis nuo žemės
- Svarbu sparnų plasnojimo tankumas
- Vapsvaėdis nemedžioja skanuodamas, pakibęs ar pan.

NATURALIT

Teorija sausa šaka, štai pažinimo medis gyvas žydi

NATURALIT

